

Ort och datum
Stockholm, 2021-10-04

Handläggare
Carita Fallström

Er referens
S2021/04713

Socialdepartementet

Remissvar – slutbetänkandet Ombuds tillgång till vård- och omsorgsuppgifter och förenklad behörighetskontroll inom vården (SOU 2021:39)

Vårdförbundet är i huvudsak positivt till förslaget om ombuds tillgång till vård- och omsorgsuppgifter. Förbundet avstyrker däremot förslaget om att allmänheten ska kunna kontrollera hälso- och sjukvårdspersonalens legitimationer via internet. De möjligheter som idag finns att få information via kontakt med Socialstyrelsen är tillräckliga för den information som efterfrågas.

Vårdförbundet är ett yrkes- och fackförbund för legitimerade barnmorskor, biomedicinska analytiker, röntgensjuksköterskor och sjuksköterskor. Förbundet har drygt 115 000 medlemmar, varav drygt 90 000 är yrkesverksamma inom hälso- och sjukvård. Vårdförbundet arbetar för en personcentrerad, säker och nära vård samt en jämlik hälsa.

Synpunkter på förslagen i slutbetänkandet

Kapitel 6 Ombuds elektroniska tillgång till vårduppgifter

Så som anges i betänkandet behöver många människor hjälp för att kunna vara delaktiga i sin vård och då är det av stort värde att närstående, om de utgör den hjälpen, kan få tillgång till uppgifter om vården. Utredningen förslag om att ombud, med patientens frivilliga medgivande, ska kunna ha elektronisk tillgång till vård- och omsorgsuppgifter välkomnas därför av Vårdförbundet. Detta är något som Vårdförbundet var positivt till redan när det föreslogs i betänkandet Rätt information på rätt plats och i rätt tid (SOU 2014:23).

Vårdförbundet är tveksamt till att det ska vara frivilligt för vårdgivarna att ge möjlighet för ombud att få elektronisk tillgång till patientuppgifter. Frivilligheten medför att patienter kan få olika möjligheter att få stöd av sina anhöriga. Man kan göra en jämförelse med möjligheten för vårdgivarna att medge en enskild direktåtkomst till sin journal. Möjligheten infördes den 1 juli 2008, men fortfarande finns det vårdgivare som inte medger enskilda direktåtkomst till sin journal. Man bör därför överväga om det inte borde vara obligatoriskt för vårdgivarna att göra det möjligt för patienter att ge ombud elektronisk tillgång till vård- och omsorgsuppgifter.

Vårdförbundet ser många fördelar med förslaget, men anser att resonemanget behöver fördjupas ytterligare i vissa delar.

6.4.5 Patientens medgivande

Det är avgörande att patientens medgivande är ett uttryck för patientens verkliga och fria vilja. Vårdförbundet är tveksamt till att utredningen anser att det inte bör införas några särskilda krav för *hur* ett medgivande kan lämnas respektive återtas. I stället ska det enligt utredningen ankomma på vårdgivaren att garantera att det rör sig om ett medgivande från patienten. Lika viktigt är det att det ska finnas tydliga regler om vad som gäller när den elektroniska tillgången ska upphöra.

Vårdförbundet anser att vore värdefullt om det skulle ställas någon form av nationella krav på hur man säkerställer att den enskilde gett sitt medgivande samt att medgivandet får ges först *efter* information om dels vad medgivandet innebär dels information om att den enskilde när som helst kan återkalla sitt samtycke. Detta skulle kunna ske genom exempelvis föreskrifter och allmänna råd från Socialstyrelsen. Då skulle det inte bli så stora skillnader på hur vårdgivare gör i olika delar av landet. Föreskrifter och allmänna skulle också kunna kompletteras med en vägledning.

Förbundet anser vidare att medgivandet, liksom andra samtycken i vården, ska dokumenteras i journalen, *eller* att det på annat sätt tydligt ska framgå för hälso- och sjukvårdspersonalen att det finns ett medgivande. Utan denna information kan det bli svårt för vårdpersonalen att fullfölja den föreslagna skyldigheten att agera vid misstankar om att medgivandet inte ger uttryck för patientens fria vilja eller att patienten inte känner den som getts elektronisk tillgång.

Frågan om vad som gäller för patienter med helt eller delvis nedsatt beslutsförmåga (s. 128) beskrivs på ett otydligt sätt. Detta som kan ge utrymme för olika tolkningar hos olika vårdgivare. Ett klagande behövs och det är viktigt framförallt för hälso- och sjukvårdspersonalen som föreslås få en lagreglerad skyldighet att agera vid frågetecken om medgivandets giltighet.

Patienter med skiftande förmåga att lämna medgivande bör få möjlighet att i förväg uttrycka sina önskemål. Detta bör dokumenteras i journalen.

Det är enligt utredningen inte möjligt att personer med varaktigt nedsatt beslutsförmåga omfattas av förslaget, trots att det torde vara dem som är i mest behov av att närstående kan hjälpa till med delaktighet i vård och omsorg. Denna fråga bör utredas vidare och här kan utgångspunkten vara det som gäller idag beträffande varaktigt beslutsoförmögnas möjligheter att delta i sammanhållen journalföring och nationella kvalitetsregister.

6.4.8 Skyldighet att anmäla vid misstanke om att förutsättningarna inte är uppfyllda

Förslaget innebär att det införs en ny anmälningsskyldighet för hälso- och sjukvårdspersonal. Det kommer att krävas utbildning för att vårdpersonalen ska kunna känna sig trygga med att tillämpa exempelvis förslaget om att vårdpersonal ska anmäla när man misstänker att patienten inte längre är i stånd att lämna ett medgivande eller att patienten inte känner den som fått tillgång personligen. Hur och när personalen ska agera kan behöva förtydligas genom exempelvis en vägledning från Socialstyrelsen och i lokala riktlinjer och rutiner.

6.5 Möjlighet att ge ombud elektronisk tillgång till sammanhållen vård- och omsorgsdokumentation

Vårdförbundet instämmer i att ombud även bör kunna ha tillgång till den sammanhållna vård- och omsorgsdokumentationen.

Kapitel 7 Förenklad behörighetskontroll inom vården

Vårdförbundet delar inte utredningens bedömning om att allmänheten har ett befogat behov av att *på internet* kunna kontrollera om en viss person har en viss legitimation. Det är vårdgivarnas ansvar att yrkesutövarna i verksamheten är behöriga och har den formella och reella kompetens som krävs för att de ska kunna utföra sina arbetsuppgifter på ett patientsäkert sätt. Allmänheten måste kunna lita till att vårdgivarna tar detta ansvar. Man inte ska behöva kontrollera detta själv som patient eller närstående. Om man som patient eller närstående ändå vill kontrollera dessa uppgifter borde dagens möjligheter att kontakta Socialstyrelsen via telefon eller mail vara tillräckliga.

Utredningen framhåller att det finns ett behov av att effektivisera Socialstyrelsens hantering av förfrågningar, men anger inte hur många av förfrågningarna som kommer från allmänheten. Det går därför inte att bedöma värdet av att just allmänheten ska få tillgång till uppgifterna på internet. Däremot kan förfrågningarna från arbetsgivare minska.

Då det normalt råder sekretess för personnummer för personal inom hälso- och sjukvården, kan allmänhetens intresse att på andra sätt ta reda på personnummer och samordningsnummer öka. Det kan exempelvis bli ett ökat tryck på vårdpersonalen att själv, mer eller mindre frivilligt, upplysa om sina personnummer, trots att de är sekretessbelagda. Personalen kan inte heller förlita sig på att personnumret enbart ska användas för legitimationskontroll, utan det kan även finnas andra syften bakom en förfrågan. Detta kan bidra till en försämrad psykosocial arbetsmiljö.

Spridningen av personuppgifter riskerar att öka och därmed också risken för ett ökat integritetsintrång. Vårdförbundet håller inte med utredningen om att den ökade användning av personnummer i samhället är motiverad.

Mot bakgrund av ovanstående avstyrker Vårdförbundet förslaget om allmänhetens möjligheter att kontrollera legitimationer på internet. Förbundet tillstyrker dock förslagen om elektronisk tillgång för myndigheter och vårdgivare.

VÅRDFÖRBUNDET

Sineva Ribeiro
Förbundsordförande